

КУЗМАН ЈОСИФОВСКИ ПИТУ*)

Изминаа триесет години од херојското погубување на Кузман Јосифовски — Питу, смел борец — револуционер за нова и светла иднина на македонскиот народ.

Кузман Јосифовски — Питу е роден во Прилеп, пред 59 години, во семејство кое постојано е сврзано со тешките и долготрајни борби против поробувачите на Македонија. Кузман, уште како дете, многу слуша за борбите и хероите на нашиот народ и со нив раснува.

Времето помеѓу двете светски војни, во кое тој расте и се развива, е извонредно тешко за македонскиот народ. Македонија е поделена, а Македонците се поробени, национално и социјално обесправени. Таа тешка и мрачна положба нашиот народ го осудува да гние и пропаѓа под стегите на реакционерните, ненародни режими. Кузман ја чувствува и осознава таквата положба уште во ученичките денови. Во гимназијата во Битола се задојува со учењето на Маркс и Енгелс и заедно со мнозина други млади Македонци се ориентира на борба против националното потиснување, политичкото обесправување, економското ограбување на македонскиот народ. Со такви сознанија и определби Кузман заминува на студии на белградскиот Универзитет.

Во тоа време, 1935 година, во Југославија се засилува борбата на демократските и прогресивните сили на чело со Комунистичката партија на Југославија против профашистичкиот режим и големо-српската хегемонија. Авангардата на работничката класа конечно ги надминува и дилемите во поглед на националното прашање, па зема решителна ориентација кон широко мобилизирање на народните маси против реакцијата. Под паролите за демократија, за одбрана на земјата, за слобода и независност, за социјална и национална слобода на секој на-

---

*) Предавање, одржано на Филозофскиот факултет во Скопје, по повод одбележувањето 30 години од смртта на Кузман Јосифовски — Питу.

род што живее во Југославија, за леб и мир масите се одсвиваат на борба. Набргу тоа станува масовен и силен бран на поробените, обесправените и ограбуваните народи на стара Југославија.

Токму во тие години на Универзитетот во Белград се развива силно слободарско, демократско, антифашистичко, социјално-прогресивно движење под раководство на Комунистичката партија. Студентската младина се противставува на диктатурата и на хегемонистичкото угнетување на народните маси. Низ својата борба таа ги разбива националните прегради меѓу студентите и создава цврсто единство помеѓу нив. Прогресивното студентско движење под раководство на КПЈ стана вистинска школа на револуционери, центар на млади луѓе во кој тие се формираа како прогресивни борци. Во него израснаа многубројни млади комунисти, во него расте и Кузман Јосифовски — Питу како смел и воодушевен борец, како комунист, организатор и раководител.

Својата активност во тоа време Кузман не ја исцрпува само во студентското движење и неговите акции. Него Партијата го ориентира да се бори и надвор од Универзитетот, да работи на собирање и мобилизирање чесни луѓе Македонци на работа во Белград, пред сè, работници и службеници.

Кузман е погодна личност за тоа. Него го красат благородни особини. Тој е скромен, со ништо не сака да се издвојува од своите другари, мирен и тих по природа. Тој знае да слуша и да убедува, трпелив е, но упорен и непопустлив. Секогаш одговорен и строг како спрема себе така и спрема другите. Никогаш не отстапува од она во што се убедил дека е вистинито или неопходно. Длабоко верува во победата на работничката класа и во најтешките мигови е оптимист. Кузман е човек исполнет со хуманост, многу е чувствителен и искрено се радува на сè убаво, на секое постигање на луѓето, но и силно трпи поради секоја неправда и зло. Во работата е непоколеблив, — не знае за умора и време. Таков е Кузман од млади денови и таков останува до крајот на својот живот.

Неговата активност меѓу Македонците вон Универзитетот е борба за нивното придобивање за политиката на Партијата, за создавање групи на напредни работници и службеници и нивното вклучување во сенародната антифашистичка борба. Непомираливо се бори против сите опортunistички и националшовинистички елементи кои се обидуваат да го разбиваат единството на народните маси и настојуваат за себе да ја користат борбата на македонскиот народ за национална слобода.

Во Стара Југославија, по иницијатива на Комунистичката партија, се организира Македонскиот народен покрет — МАНАПО кој има за задача да ги собира македонските народни маси и организирано да ги вклучува во антифашистичкото движење во Југославија за борба против ненародните режими,

за одбрана на земјата, за решавање на националното прашање на народите на Југославија, во тоа и на македонското национално прашање. Во МАНАПО се вклучени најнапредните млади луѓе од Македонија, а Кузман е еден од неговите организатори и работи за неговото формирање.

МАНАПО не прераснува во цврсто организирано движење, но одигра значајна улога во настојувањата многубројни млади Македонци да учествуваат во акциите што ги организира КПЈ и стана место за борба против оние сили што сакаа да ги одделат македонските народни маси од општата антифашистичка борба на народите на Југославија.

Како истакнат член на движењето, а по согласност на Партијата, тој оди во Прилеп со задача да се бори за самостојно истапување на Македонците на општинските (1936 година) и парламентарните (1938 година) избори.

По своето враќање во Македонија (1938 година) Кузман Јосифовски непосредно се ангажира во борбата за зацврстување на партиската организација во Прилеп. Низ организираните демонстрации и штрајкови, во тоа време, народната борба се омасовува. Кузман умее да воспостави контакт со луѓето, брзо израсна како способен организатор на Партијата. Тој се бори, енергично и неуморно и во Прилеп, против опортунистичките и фракционерските елементи кои се обидуваа да го разбијат единството на народните маси и Партијата. Партиската организација во Прилеп е зајакната и оспособена да ги пречека престојните борби против фашистичките окупатори.

Фашистичката окупација на Југославија и на Македонија (1941 година) создава нови услови за борба на југословенските народи за национална слобода и социјален прогрес. Новата поделба на Македонија од страна на германските, италијанските и бугарските фашистички окупатори ја зголемува уште повеќе трагедијата на македонскиот народ — едно поробување се заменува со друго, потешко и помрачно. Опсесијата којашто бугарските фашистички окупатори сакаа да му ја нагурат на нашиот народ, божем, тој и Македонија се ослободени, целеше да ги заблуди македонските народни маси и да ја затапи нивната ослободителна борба. На таквата нивна политика им оди на рака погрешната и предавничката политика на тогашното покраинско раководство на КПЈ за Македонија и, пред сè, на неговиот секретар Методи Шаторов — Шарло. Одбивајќи ги основните поставки и директиви за борба против фашистичките окупатори, Шарло ги прекинува врските со ЦК КПЈ и настојува Партиската организација во Македонија да ја присоедини на Бугарската работничка партија (комунисти). Со тоа Методи Шаторов — Шаро се залага македонскиот народ фактички да ја признае поделбата на Југославија и на Македонија од страна на фашистичките окупатори, тој да не се бори

против Нив и да го чека своето ослободување од Црвената армија. Во таквите услови Кузман Јосифовски, како и мнозина други непоколебливи кадри на Партијата, решително се изјаснија за одбрана на линијата на КПЈ, за оружена борба против германските, италијанските и бугарските фашистички окупатори на Македонија. Неговата решеност и ангажираност се изразува во спроведувањето на линијата на КПЈ во борбената практика, во иницијативите и организираните акции на партиските организации во Прилеп и Битола (летото 1941 година), како и меѓу македонските студенти во Софија. Акциите околу читалиштата, Илинденските манифестации и првите протести навистина претставуваат силни удари против окупаторите и нивната фалсификација на историјата на македонскиот народ. Со увереност и смелост Кузман се ангажира во нив. Акциите покажуваат дека народните маси ѝ веруваат на Партијата сега, како и секогаш кога нејзините кадри умеат правилно да им го покажат патот, кога тие цврсто стојат и сами се борат во првите редови.

Кузман веќе е компромитиран пред власта на окупаторите и е принуден да се илегализира уште во есента 1941 година.

Со победата на линијата на КПЈ во покраинското партиско раководство за Македонија веднаш започнува јасен и решителен курс кон организирање на оружено востание во Македонија. Сега Кузман добива задача, нова и многу одговорна — да премине во западниот дел на Македонија и одново да ги воспостави партиските врски со тамошните организации кои се прекинати од Шарло, да настои организациите да зајакнат и да се создаваат оружени единици, партизански одреди во тој дел на Македонија. Под тешки услови се префрла во Западна Македонија и со успех ги извршува поверените му задачи. Потполно се предава на работата, стигнува насекаде да ја развие партиската активност, оди од место до место, разговара неуморно со луѓето, се поврзува со Албанската комунистичка партија. Кузман се задржува во тој дел на Македонија, со мали прекини, повеќе од година и половина.

Народноослободителната борба во Македонија постојано се разгорува наспроти повторените грешки и слабости (1942 година) на Покраинското партиско раководство по паѓањето во затвор на другарот Лазар Колишевски. Со борбата на мнозинството партиски организации и кадри грешките и слабостите се надминуваат и оружената борба понатаму масовно се развива. Во тие тешки моменти на нашата НОБ Кузман непосредно се залага за одбрана на линијата на Партијата и решително бара да се оди доследно по зацртаниот курс, организирање на оружено востание. Привремените неуспеси во борбата, слабостите и грешките не можеа да ја запрат конечната победа на линијата на КПЈ во Македонија. Затоа силно придонесува помошта која-

што ја укажува ЦК КПЈ пред крајот на 1942 година и на почетокот на 1943 година.

Во март 1943 година се формира Комунистичката партија на Македонија и Централниот комитет на КПМ. Тоа е вонредно значаен настан во текот на Народно-ослободителната борба на македонскиот народ. Создавањето на КПМ и нејзиниот ЦК ги одразува вистинските успеси постигнати во НОБ и консолидирањето на партиската организација во Македонија. Со тоа се подвлекува квалитетниот пораст и пресврт во активноста на Партијата во Македонија. Формирањето на КПМ ја изразува самостојноста на македонскиот народ. Тоа претставува силен поттик за натамошното развивање на НОБ во Македонија и за потполна афирмација на нашата борба во целокупната НОБ на народите на Југославија. Создавањето на КПМ и нејзиниот ЦК во тие решителни моменти уште еднаш ја потврдува правилната политика на КПЈ по националното прашање. Формирањето на КПМ и ЦК КПМ придонесува дефинитивно да се избијат и „аргументите“ на реакцијата, националистичките и аутоминистичките елементи во Македонија дека НОБ кај нас, божем, е патчињета на „Србите“, дека се раководи од српско раководство“ и на тоа слично. Во составот на првиот ЦК КПМ со право е и Кузман Јосифовски — Питу.

Пред КПМ и нејзиниот ЦК се сега крупни задачи, — понатаму да се засилат партиските организации, да се отстранат последиците од погрешната и штетна политика на Методи Шаторов — Шарло, да се забрза порастот на оружените сили и да се создаваат крупни воени единици, заправо да се создаде македонска народна војска. На поширок план се поставува потребата да се организират народноослободителни одбори, како на ослободената така и на уште неослободената територија. Неопходно се поставува систематски да се вршат подготовки за свикување на Антифашистичкото собрание на Народното ослободување на Македонија — АСНОМ, да се формира Антифашистички народноослободителен комитет — АНОК. Во текот на неколку месеци ЦК КПМ организира три советувања — мајското, преспанското и во Фуштани, за успешно решавање на тие задачи. Кузман е наполно ангажиран во работата на ЦК, непосредно учествува дава иницијативи, ги поставува и формулира неговите решења.

На советувањето во Преспа на 2 август 1943 година, е одлучено еден член на ЦК КПМ да оди на работа во тилот на народноослободителната војска со задача поцврсто да ги поврзе партиските организации и натаму да ги развива, да формира НО комитет и АНОК, да се ангажираат видни патриоти и антифашисти и да се испраќаат за членови на идното народно

собрание — АСНОМ. Изборот паѓа на Кузман како способен и искусен организатор и раководител. Тој успешно се пробива низ окупаторската власт и гестаповската мрежа и успева да стигне и да се смести во Скопје. Тука Питу постојано активно работи полни 7 месеци. Тоа е период кога Кузман се изразува најотполно како организатор и раководител на НОБ.

Во вителот на окупаторскиот центар за него како да не постојат опасности (иако тие од сите страни секогаш го дебнат) кои можат и за миг да го попречат во исполнувањето на задачите. — И самиот често зборува дека нема време да мисли на својата безбедност, туку само на задачите што треба да ги сврши. За кусо време успева да ги воспостави и да ги одржува врските меѓу партиските организации, да се поврзе со Јужноморавските партизански единици, да има редовни врски со ЦК КПМ, како и со ЦК БРП(к) и да го формира АНОК.

Во текот на својата активност во Скопје Кузман докрај ја изразува својата смисла за анализа на политичката положба и настаните во тилот на народноослободителната војска, системно се вдабочува во причините коишто ги создава дадената положба и настаните и на таа основа дава свои предлози на ЦК КПМ како понатаму да се развива НОБ, иницира акции, врши успешна политичко-агитациона пропаганда. Добро запознат со политичката положба неуморно им помага на партиските организации и ги упатува кадрите на теренот како да работат, се залага како фанатик за одржување на врските. Врските се негова преокупација во тоа време. Сите негови сочувани писма — документи се израз на таквата ангажираност на никогаш заморениот Питу.

Кузман непрестајно бдее како стражар во одбрана на политичката линија на Партијата. Во секој момент е готов да се судри со оние што не сакаат да ја примат или пак ја искривуваат, односно ја напаѓаат. Сето тоа Кузман го прави обмислено и со нему својствен такт, однапред не сака никого да осудува. Појдовна основа му е да ги убедува луѓето со кои расправа, а не да ги одбие. Тој внимава да не направи ништо пребрзо, да не се крева само врева, туку да се постигне она што во дадениот момент е можно и остварливо. Во таквите напори Питу никогаш не сака да прави компромиси, туку се труди да даде можност и време на луѓето со кои дискутираа сами да ја согледаат вистинската правилна линија на Партијата. Така Кузман постапува и во случајот кога некои членови на АНОК имаат неправилни гледања во однос на Манифестот на Главниот штаб на НОБ и ПОМ, од октомври 1943 година, и на него ставаат свои приговори. Тој ги слуша трпеливо нивните забелешки и

неслагања, настојува да проникне во причините што довеле до тоа тие да се противат на становиштата на Партијата и упорно прави напори да ги убеди дека погрешно мислат и дека не се во право. Неговата цел е тие да ги прифатат становиштата изнесени во Манифестот и да излезат во партизани. Во своето познато писмо од 20—24 декември 1943 година Кузман го известува ЦК КПМ — луѓето од АНОК и околу него сè уште наполно не ја сфатиле суштината на НОБ, прашањето на Македонија го поставуваат тесно националистички, длабоко во нив тлее недовербата во поглед на тоа дека односите помеѓу народите на Југославија можат да бидат братски, иако знаат дека веќе три години тоа братство се капи во огнот на НОБ. Кузман го објаснува нивниот став со тоа дека тие се оптоварени од денационализаторската и хегемонистичката политика, пред сè, на големосрпската буржоазија спроведувана со децении во минатото, но и со тоа дека таквите ставови кај некои од нив произлегуваат и од нивниот класен интерес. На крајот се свртува критички и кон себе и партиската работа, па подвлекува дека е тоа последица и од слабоста на нашата политичка работа сред нив. Нивното писмо „Приговори на Манифестот“ го испраќа до ЦК КПМ, а заедно им предлага и тие лично да одат на терен и сами да ги изјаснат работите. Кузман длабоко верува дека на крајот овие луѓе ќе се убедат. Сите настани во светот и кај нас во таа година на војната ја потврдуваат правилноста на декларираната политика во Манифестот.

Во политичката борба за основите на иднината на македонскиот народ и на Македонија Кузман покажа колку многу може да се постигне со јасно изнесување на целите на борбата и нивното поткрепување со вистински аргументи.

Оваа негова работа, заедно со уште некои другари, за тие услови трае доста долго, но конечно вродува полн успех. Во почетокот на пролетта 1944 година тие луѓе заминуваат во партизани и активно се вклучуваат во НОБ. Тоа е голема политичка победа на Партијата и воедно силен удар на фашистичките окупатори. А за таа победа Кузман е најзаслужениот, но тој тоа не го доживува. На 25 февруари 1944 година рано наутро фашистичките бугарски агенти успеваат да го откријат неговото скривалиште во Скопје и во обид да избега Кузман Јосифовски — Питу херојски паѓа од нивните куршуми.

Кузман Јосифовски — Питу загина во екот на својата најплодна активност во Народноослободителната борба и Револуцијата. Тој толку многу е предаден на делото на НОБ што во неа согорува. Кузман остана доследен на себеси — да не се даде жив во рацете на окупаторите.

Кузман е најсветол лик во НОБ и Револуцијата во Македонија. Тој ѝ припаѓа на она плејада млади борци — комунисти кои уште пред војната Комунистичката партија ги прегрнала и издигнала во револуционери организатори и раководители на сенародната борба. За неговото име и неговата револуционерна активност се сврзани најзначајните настани од Народноослободителната борба на нашиот народ.

Кузман трајно ќе биде за пример на сегашните и идните генерации како може и како треба човек да се бори за слободата и среќната иднина на својот народ, за делото на Револуцијата да се даде сè од себе, па и самиот себе.